

ISSN:2821-1588		https://www.jadm.khadu.ir	
	Journal of Air Defense Management Volume 3, Issue 11 Fall 2024 P.P. 77-100		
Research Paper			
Identifying obstacles and core factors to cultural development in the western border regions of the country Kaveh Hayak¹, Farhad Nejad Irani², Jafar Beikzad³, Seyyed Abdollah Hojjati⁴ 1. PhD student, Department of PublicAdministration, Bonab Branch, Islamic Azad University, Bonab, Iran. E-mail: Kavehhayk92@gmail.com 2. Assistant Prof., Department of Public Administration, Bonab Branch, Islamic Azad University, Bonab, E-mail: Farhadirani90@yahoo.com 3. Assistant Prof., Department of Public Administration, Bonab Branch ,Islamic Azad University, Bonab, Iran. E-mail: Beikzad_jafar@yahoo.com 4.Assistant Prof., Department of Public Administration, Bonab Branch, Islamic Azad University, Bonab, Iran E-mail: Seyedabdollah_hojati@yahoo.com			
bArticle Information		Abstract	
Received: 2024/07/27 Accepted: 2024/09/16 Keywords: Development, Cultural Development, Barriers to Development Cultural. Corresponding Author: Farhad Nejad Irani mail: Farhadirani90@ yahoo.com		Background & Purpose: Due to its special geographical location, ethnic and cultural diversity, and proximity to neighboring countries, the western border regions of the country are of strategic importance in various political, economic and cultural dimensions and provide a suitable platform for strengthening cultural exchanges and international interactions. However, cultural development in these areas faces challenges. Based on this, in this research, the main obstacles to cultural development in the western border areas of the country are identified and solutions are presented to strengthen the axis of cultural development in these areas. Methodology: The current research is applied-developmental in terms of its purpose. In the framework of qualitative research, the method of thematic analysis and research synthesis was used, and in the framework of quantitative research, the survey method was used. The data collection tools were semi-structured interviews and questionnaires. The qualitative and quantitative statistical population consisted of governors, university professors, senior commanders of the border regiment, experts in the field of culture and Islamic guidance, as well as valid scientific documents. 18 interviewers and 12 scientific texts were selected for sampling using a purposeful and criteria-based method. Findings: The findings of the analysis of the interviews using thematic analysis method indicated the identification of 16 factors as obstacles to cultural development and 31 factors as effective factors on cultural development in the western border areas of the country. The results of the synthesis research also summarized the axes of cultural development based on the experiences of successful countries in 5 axes: 1. Paying attention to the underlying infrastructures 2. The necessity of cultural demands 3. Social justice 4. Non-contradiction of tradition with modernity 5. Paying attention to institutional infrastructures. Conclusion: Cultural development can be defined as the process of enhancing various aspects of society's culture in line with desired goals. Inspired by the experience of successful countries, effective steps can be taken in the direction of cultural development by strengthening public participation, creating supportive policies and paying attention to investment in education and culture.	
Citation: Akbari, Fatemeh; Teymoornejad, Kaveh and Kheirandish, Mehdi.(2024). Identifying obstacles and core factors to cultural development in the western border regions of the country. <i>Journal of Air Defense Management</i>, 3(11), 77-100.			

فصلنامه علمی مدیریت دفاع هوایی

دوره ۳، شماره ۱۱

پاییز ۱۴۰۳

صص ۷۷-۱۰۰

مقاله پژوهشی

شناسایی موانع و محورهای توسعه فرهنگی در مناطق مرزی غرب کشور

کاوه حیاک^۱، فرهاد نژاد ایرانی^۲، جعفر بیگ زاد^۳، سید عبدالله حجتی^۴

۱. دانشجوی دکتری، گروه مدیریت دولتی، واحد بناب، دانشگاه آزاد اسلامی، بناب، ایران. رایانامه: Kavehhayk92@gmail.com

۲. استادیار، گروه مدیریت دولتی، واحد بناب، دانشگاه آزاد اسلامی، بناب، ایران. رایانامه: Farhadirani90@yahoo.com

۳. دانشیار، گروه مدیریت دولتی، واحد بناب، دانشگاه آزاد اسلامی، بناب. رایانامه: Beikzad_jafar@yahoo.com

۴. دانشیار، گروه مدیریت دولتی، واحد بناب، دانشگاه آزاد اسلامی، بناب. رایانامه: Seyedabdolah_hojati@yahoo.com

چکیده

اطلاعات مقاله

زمینه و هدف: مناطق مرزی غرب کشور به دلیل موقعیت جغرافیایی خاص، تنوع قومی و فرهنگی، و قرارگیری در مجاورت کشورهای همسایه، از اهمیت راهبردی در ابعاد مختلف سیاسی، اقتصادی و فرهنگی برخوردار هستند و بستر مناسبی را برای تقویت تبادلات فرهنگی و تعاملات بین‌المللی فراهم می‌نمایند. با این حال، توسعه فرهنگی در این مناطق با چالش‌هایی مواجه است. بر این اساس، در این پژوهش به شناسایی موانع اصلی توسعه فرهنگی در مناطق مرزی غرب کشور و ارائه راهکارهایی برای تقویت محورهای توسعه فرهنگی در این مناطق پرداخته می‌شود.

تاریخ دریافت:

۱۴۰۳/۰۵/۰۶

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۳/۰۶/۲۵

کلیدواژه‌ها:

توسعه،
توسعه فرهنگی،
موانع توسعه
فرهنگی.

روش‌شناسی: تحقیق حاضر از لحاظ هدف از نوع کاربردی- توسعه‌ای است. در چارچوب تحقیق کیفی از روش تحلیل مضمون و سنتز پژوهشی و همچنین در چارچوب تحقیق کمی از روش ساختاری تفسیری استفاده شد. ابزار گردآوری داده‌ها، مصاحبه‌های نیمه ساختارمند و پرسشنامه بود. جامعه آماری بخش کیفی و کمی متشکل از فرمانداران، اساتید دانشگاه، فرماندهان ارشد هنگ مرزی، متخصصان حوزه فرهنگ و ارشاد اسلامی و همچنین اسناد علمی معتبر بود. جهت نمونه‌گیری با استفاده از روش هدف‌مند و ملاک‌محور، تعداد ۱۸ نفر از مصاحبه‌کنندگان و ۱۲ مورد متون علمی انتخاب شدند.

یافته‌ها: یافته‌های حاصل از تحلیل مصاحبه‌ها به روش تحلیل مضمون حاکی از شناسایی ۱۶ عامل به عنوان موانع توسعه فرهنگی بود. همچنین یافته‌های حاصل از تحلیل مصاحبه‌ها و سنتز پژوهی مطالعات پیشین منجر به شناسایی ۱۵ عامل به عنوان عوامل موثر بر توسعه فرهنگی در مناطق مرزی غرب کشور بود. یافته‌های حاصل از مدلسازی ساختاری تفسیری نیز نمایانگر دسته‌بندی عوامل موثر بر توسعه فرهنگی در پنج سطح بود. **نتیجه‌گیری:** توسعه فرهنگی را می‌توان فرایند اعتلای شئون گوناگون فرهنگ جامعه در راستای مقاصد مطلوب تعریف کرد. با الهام از تجربه کشورهای موفق، می‌توان با تقویت مشارکت مردمی، ایجاد سیاست‌های حمایتی و توجه به سرمایه‌گذاری در آموزش و فرهنگ، گام‌های مؤثری در جهت توسعه فرهنگی برداشت.

نویسنده مسئول:

فرهاد نژاد ایرانی

ایمیل:

Farhadirani90@
yahoo.com

استناد: حیاک، کاوه؛ نژاد ایرانی، فرهاد؛ بیگ‌زاد، جعفر و حجتی، سیدعبدالله. (۱۴۰۳). شناسایی موانع و محورهای توسعه فرهنگی در مناطق مرزی غرب کشور. فصلنامه مدیریت دفاع هوایی، ۳(۱۱)، ۷۷-۱۰۰.

مقدمه

از آنجائی که رگه‌های فرهنگ در تمامی شئون حیات بشری گسترده شده است، به جرأت می‌توان گفت که فرهنگ یکی از عوامل اصلی در فرایند توسعه است. توسعه فرهنگی را می‌توان فرایند ارتقا و اعتلای شئون گوناگون فرهنگ جامعه در راستای اهداف و مقاصد مطلوب تعریف کرد که بستر و زمینه مناسبی را برای رشد و تعالی انسان‌ها فراهم می‌کند (استهورت^۱، ۲۰۰۸). در سازمان بهداشت جهانی، شاخص آموزش جوامع را یکی از شاخص‌های توسعه فرهنگی دانسته‌اند و معتقدند که تنها با آموزش و وسایل ارتباطی می‌توان به حل مسائل مختلف بهداشتی نائل آمد (دسجوکس^۲، ۱۹۹۰: ۳۰).

اجلاس عمومی سازمان ملل در سال ۱۹۹۰ در مروری بر پروژه میان دوره‌ای دهه جهانی توسعه فرهنگی، ایجاد کمیسیون‌های منطقه‌ای را برای ارزیابی عوامل فرهنگی مؤثر بر توسعه، عامل ایجاد بالقوه شغل و درآمد دانسته است (سازمان ملل^۳، ۱۹۹۱). توسعه فرهنگی به خود باوری جامعه منجر می‌گردد و این مسئله خود در شکل‌گیری و هویت فرهنگی جامعه نقش مهمی را ایفاء می‌نماید. توسعه فرهنگی در قالب اهمیت دادن به ارزش‌های محلی و ملی باید بتواند از طریق برنامه‌ریزی‌های فرهنگی و اجتماعی به نیازهای معنوی و مادی افراد جامعه پاسخ دهد.

در استان‌های کشور و بالاخص شهرهای مرزنشین از نظر درجه توسعه یافتگی فرهنگی نوعی نابرابری وجود دارد و شکاف میان آن‌ها مشهود است. مسئله مهم در این زمینه، رویکرد حاکم بر نظام و روند برنامه‌ریزی‌های ملی و منطقه‌ای طی پنجاه سال تجربه برنامه و برنامه‌ریزی در کشور است. عمدتاً تعداد اندکی از سرمایه‌گذاری فرهنگی نصیب استان‌های حاشیه‌ای و مرزی کشور می‌شود. بدیهی است در میان استان‌های محروم فرهنگی نیز از نظر شاخص‌های کلی هم نوعی ناهماهنگی مشاهده می‌شود. برخی از این استان‌ها از نظر توسعه فرهنگی در مقایسه با سایر استان‌های هم‌مرز در جایگاه پایین‌تری قرار گرفته‌اند (عظیمی، ۱۳۹۴).

در مناطق غرب کشور عمدتاً اقوام کُرد و ترک حضور دارند که از غنای فرهنگی برخوردار هستند. این مناطق به دلیل همجواری با کشورهای ترکیه و عراق دارای اقوام کرد و ترک می‌توانند عاملی برای توسعه فرهنگی واقع گردند. این امر را می‌توان نوعی سینرژی

¹. Stewart

². Deajeux

³. United Nations

فرهنگی و اجتماعی نامید که نیاز به برنامه‌ریزی، مدیریت، توسعه بازارچه‌های مرزی، ایجاد مناطق آزاد تجاری، رویکرد مثبت دولت‌ها به این مناطق، تعاملات فرهنگی داخلی و خارجی و ... دارد. در صورت شناسایی و رفع موانع توسعه فرهنگی، استفاده و بهره‌برداری فرهنگی از پتانسیل‌های موجود فرهنگی در این مناطق، علاوه بر نفع فرهنگی و اجتماعی می‌توان شاهد رشد اقتصادی و رونق کسب و کار، رونق گردشگری و بهاء دادن به هویت انسانی و در نهایت شکوفایی همه جانبه بود. این مهم به تحقیقات میدانی و شناسایی موانع توسعه فرهنگی و ارائه راهکارهای علمی توسعه فرهنگی در این مناطق نیاز دارد تا در قالب طرحی در رسته اقدامات مدیران، صاحب‌نظران، مجریان و دولت قرار گیرد. از این رو، در پژوهش حاضر به شناسایی موانع توسعه فرهنگی در مناطق مرزی غرب کشور و ارائه الگوی مناسب توسعه فرهنگی پرداخته می‌شود.

پیشینه پژوهش

هر توسعه‌ای مستلزم تغییرات است و فرایند توسعه بدون تغییرات عمیق در ساختارهای فرهنگی و اجتماعی محقق نخواهد شد. بُعد فرهنگی تنها یکی از اجزای توسعه نیست، بلکه عاملی اساسی است. یعنی توسعه‌ای که نتواند حیات فرهنگی را تشخیص دهد و از آن بهره‌مند شود یا از نظام‌های ارزشی، سنت‌ها، باورها و ... چشم پوشی کند، موفق نخواهد بود. توسعه‌ای که بُعد فرهنگی را نادیده بگیرد، متکی بر الگوهای خارجی است و خلاقیت فرهنگ بومی را از رشد باز می‌دارد و ظرفیت جامعه را برای مقابله با فرهنگ و الگوهای ناخواسته خارجی و وارداتی سست می‌کند و این امر موجب بی‌قاعدگی فرهنگی در آن جامعه می‌شود. (ندرلو، پورجلی و بابایی، ۱۴۰۱).

تحلیلی بر تاریخ فرهنگی کشور نشان از آن دارد که فرهنگ ایرانی بر اثر تغییر و تحولات سیاسی، اجتماعی و اقتصادی دستخوش تغییر و دگرگونی‌های زیادی شده است. موقعیت جغرافیایی و ژئوپلیتیکی ایران و همجواری آن با بسیاری از اقوام و حکومت‌های مختلف در طول تاریخ سبب‌ساز برخوردهای سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی بسیاری شده و بسیاری از تحولات از جمله جنگ‌های متعدد عامل دگرگونی پایه‌ها و عناصر اساسی فرهنگی کشور ایران شده است. اگر بپذیریم که برای تحول و توسعه یک کشور، یکپارچگی و انسجام اجتماعی و فرهنگی عامل مهم و تأثیرگذار است و نبود چنین وضعیتی سبب ایجاد موانع بسیار و کند شدن چرخ‌های توسعه یافتگی می‌شوند، شواهد و قرائن نشان از آن دارد که در طول تاریخ فرهنگی ایران تاکنون این یکپارچگی و انسجام اجتماعی و فرهنگی دوام نیاورده است و به محض رواج رخدادهای سیاسی، اجتماعی، اقلیمی و محیطی، گسست

شیرازه‌های فرهنگی به طور مشهودی نمایان شده است (شیرین آبادی و مارامایی، ۱۳۹۹). ایران به عنوان یک کشور چند قومیتی شناخته می‌شود و قومیت‌های فارسی زبان لر، ارمنی، آذری، کرد، عربی، بلوچی، ترکی و دیگر قومیت‌ها هر کدام دارای آیین‌های ادبی، فرهنگی و تاریخی ویژه‌ای نیز هستند که قدمت بسیاری از آن‌ها به سده‌ها پیش باز می‌گردد؛ به عنوان نمونه، در مورد ارمنی‌ها، این آیین‌ها به دوران پیش از میلاد مربوط می‌شوند. این گروه‌های قومی، غالباً با فرهنگ‌های همسایه در خارج از ایران ارتباط نزدیکی دارند (کریمی، جمالی نژاد و حیدری، ۱۴۰۰). عناصر فرهنگ ایرانی که فراتر از مرزهای سیاسی ایران است، را می‌توان به اختصار چنین برشمرد: ۱- زبان فارسی (زبان دری) و گویش‌ها و لهجه‌های آن ۲- جشن‌های ملی از جمله نوروز و شب یلدا و گاه‌شماری خورشیدی ۳- فلسفه ۴- دین‌ها و آیین‌های زرتشتی و مهرپرستی ۵- هنر ایرانی (ادبیات و شعر فارسی، معماری ایرانی و خوراک ایرانی) ۶- فرهنگ‌های محلی اقوام ایرانی، ۷- موسیقی سنتی ایران، ۸- خط مشترک و... (صالحی، ۱۳۹۶).

پتانسیل‌های و محدودیت‌های مناطق مرزی؛ مرزهای مشترک خاکی ایران با کشورهای عراق، ترکمنستان، افغانستان، پاکستان، جمهوری آذربایجان؛ ترکیه و ارمنستان دارای موجب شده است که شهرهای هم مرز با این کشورها از نظر فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و ... دارای کنش‌هایی باشند و از همدیگر تاثیر بپذیرند. ویژگی‌های مناطق مرزی "دوری از مرکز" است. این مساله که از طبیعت مناطق مرزی نشات می‌گیرد پیامدهای نامطلوب برای مناطق مرزی به همراه دارد که از مهمترین این پیامدها، "ضعف اطلاعات مسئولین کشور" (مرکز نشین‌ها) از مشکلات مناطق دور از مرکز و عدم توجه به آنها است (نجفی و مهدیزاده؛ ۱۳۹۷). از مشکلات دیگر در مناطق مرزی "ناپایداری سکونت" در این مناطق است که این پدیده به طور عمده بر اثر دو دلیل عمده به وجود می‌آید: ۱) توسعه نیافتگی و ۲) حاشیه‌ای بودن. همچنین به علت هم مرزی شهرهای مرزی با کشورهای دیگر "پدیده قاچاق" در بین جوانان این شهرها به چشم می‌خورد که به دلیل تفاوت سطح توسعه اقتصادی، فناوری، تولیدات صنعتی و کشاورزی در دو سوی مرز، مناطق مرزی دو کشور محل مبادلات اقتصادی، فناوری و انواع تولیدات کالا و خدمات بین دو کشور است. پدیده گسترش مبادلات اقتصادی در مناطق مرزی چنانچه با ابزار قانونی کنترل نشود، بی‌نظمی اقتصادی و اجتماعی در فعالیت‌های اقتصادی از جمله گسترش پدیده قاچاق کالا را موجب می‌گردد؛ "تفاوت‌های فرهنگی- قومی و نژادی" یکی دیگر از مشکلات مناطق مرزی است که معمولاً و در بسیاری از کشورهایی که خطوط مرزی گسترده‌ای دارند و تنوع قومیت‌ها در آن شدید است، مسأله تفاوت‌های فرهنگی و قومی بین نواحی مرکزی و مرزی حالت شدیدتری به خود

می‌گیرد (کوسلواوسکی^۱، ۲۰۱۸).

علی‌رغم این محدودیت‌ها، پتانسیل‌های بسیار زیادی جهت رشد و توسعه در مناطق مرزی وجود دارد. در مناطق مرزی اکثر کشورهای در حال توسعه، سطح قابل توجهی از نیاز مردم مرزنشین از طریق مبادلات مرزی تامین می‌شود. این گونه مبادلات علیرغم غیررسمی و محلی بودن آن دارای نقش پر اهمیتی در مبادلات میان کشورهای همسایه بوده و باعث بهبود زندگی ساکنین نقاط مرزی می‌شود. از این رو برنامه‌ای کردن چنین مبادلات و جریان‌هایی در نوع خود، توسعه همکاری‌های متقابل اقتصادی، گسترش بازارهای مرزی محلی، ایجاد صلح و ثبات در مناطق مرزنشین و بالاخره بهبود امنیت در این مناطق، بهبود زیرساخت‌ها، ایجاد بازچه‌های مرزی مشترک، ایجاد و توسعه شهرک‌های صنعتی، توجه به آموزش، تشویق به سرمایه‌گذاری، توسعه فضاها و اماکن گردشگری، بهبود استانداردهای زندگی مردم، افزایش کیفیت زندگی، افزایش سواد، کاهش فقر، توزیع مناسب درآمد، ایجاد روابط دوستی و آشنایی بیشتر، تسریع همکاری‌های بیشتر بین نواحی مرزی را به همراه خواهد داشت (محمدی، کرکه آبادی و میری، ۱۳۹۹).

شهرهای غربی ایران از لحاظ جغرافیایی با کشورهای ترکیه و عراق مرز مشترک دارند که اکثر این شهرها کردنشین و تا حدودی ترک هستند که از طرف استان آذربایجان غربی با کشور ترکیه و عراق و شهرهای ایلام و کرمانشاه با کشور عراق هم مرزند. در این میان روابط دوجانبه ایران و عراق و ترکیه به دلایلی همچون مشترکات مذهبی و تاریخی و منافع سیاسی و اقتصادی توسعه پیدا کرده است و زمینه برای شروع تعاملات اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی به صورت رسمی و غیر رسمی فراهم شده است. ساکنان مناطق غرب کشور نیز با توجه به سطح پایین توسعه یافتگی و عدم برخورداری از زیرساخت‌هایی مناسب؛ به منظور ایجاد اشتغال و تحصیل و رفاه اقتصادی و اجتماعی به سمت مبادلات اقتصادی و اجتماعی حرکت نموده‌اند و در حال حاضر برخی از مناطق به شدت به بستری برای ورود و خروج، انواع کالاها، خدمات، ایده و ... تبدیل شده‌اند. این امر به فرهنگ این مناطق لطماتی وارد کرده است و دولت به این مناطق بیشتر یک نگاه امنیتی، سیاسی و اقتصادی تا فرهنگی دارد و با وجود پتانسیل‌های غنی جهت توسعه فرهنگی تلاش آن‌چنان چشم‌گیری انجام نداده است (رفعیان، مولودی، مشکینی و همکاران؛ ۱۳۹۵).

در پژوهش‌های بسیاری به تأثیرات مثبت شهرهای مرزی و پیوندهای تجاری بین

¹. Koslowski

کشورها در توسعه همه جانبه توجه شده است (برزنسکو و همکاران^۱، ۲۰۱۷؛ ستار و همکاران، ۱۳۹۰، پنگفی^۲، ۲۰۲۰). موسوی و زنگی آبادی (۱۳۹۵) نیز در تحقیق خود به برنامه‌ریزی توسعه شهرهای مرزی (مطالعه موردی استان آذربایجان غربی) پرداختند. در این پژوهش، تأثیر کارکردهای امنیتی، اجتماعی و اقتصادی مرز بر ساختار فضایی شهرهای مرزی استان آذربایجان غربی مورد بررسی قرار گرفته است.

پیشینه پژوهش

ندرلو، پورجلی و بابائی (۱۴۰۱) در پژوهشی با عنوان پدیدارشناسی موانع فرهنگی توسعه در زنجان نشان دادند که گسترش جهانی‌شدن و پیشرفت تکنولوژی و فرهنگ استفاده نادرست از ابزار توسعه مانند اینترنت، ماهواره، فضای مجازی و... موجب تزلزل بنیان خانواده‌ها، گرایش به فردگرایی و منفعت‌طلبی منفی شده است. همچنین تقابل سنت با مدرنیته، تعصب شدید به ایل و تبار، از خودبیگانگی و مصرف‌گرایی، وقوع تغییرات فرهنگی تا توسعه فرهنگی، عدم مطالبه‌گری اجتماعی، عدم توجه به قانون‌گرایی و رفتار اجتماعی صحیح، عدم تحقق سرمایه اجتماعی، فرهنگی، نمادین، انسانی، اقتصادی، سیاسی و... از دیگر موانع فرهنگی دستیابی به توسعه بودند.

احمدی و کریمی (۱۴۰۱) در پژوهشی به تأثیر فقر اقتصادی بر توسعه فرهنگی مناطق مرزی پرداختند. در این پژوهش از تحلیل ترکیبی داده‌های کمی و کیفی در استان خوزستان استفاده شد. یافته‌ها حاکی از آن بود که فقر اقتصادی، دسترسی محدود به امکانات آموزشی و فرهنگی، و کمبود حمایت دولت از طرح‌های فرهنگی، از اصلی‌ترین موانع توسعه فرهنگی در مناطق مرزی هستند.

مطالعه‌ای توسط عزیزاده و همکاران (۱۴۰۰) با عنوان تحلیل موانع فرهنگی در مناطق مرزی استان کردستان انجام شده است. این مطالعه به روش کیفی مبتنی بر مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته با نخبگان محلی انجام شد. مهم‌ترین موانع توسعه فرهنگی در این مناطق عبارتند از عدم وجود زیرساخت‌های فرهنگی مناسب، تأثیرپذیری از فرهنگ‌های خارجی، و ضعف در سیاست‌گذاری فرهنگی.

ابوالفضلی کریزی و پسندیده (۱۴۰۰) در پژوهشی با عنوان تحلیل محتوای سیاست‌های فرهنگی و موانع توسعه‌ای آن در دوران جمهوری اسلامی نشان دادند که علی‌رغم ایستار

^۱. Brzosko

^۲. Ni, Pengfei

ذهنی بنیان‌گذاران انقلاب برای اعمال سیاست‌ها و وضع قوانین مترقی در حوزه توسعه فرهنگی، مؤلفه‌هایی همچون ضعف جامعه مدنی، بنیادگرایی و محافظه‌کاری، اعمال سیاست‌های متناقض فرهنگی در دولت‌های مختلف، وضع قوانین کارشناسی نشده، سیاست‌زدگی در موضوع فرهنگ و موانع تاریخی از مهم‌ترین موانع و چالش‌های توسعه فرهنگی کشور به شمار می‌روند.

در پژوهش دیگری توسط رضایی و فتحی (۱۳۹۹) به موضوع نقش مسائل قومی در توسعه فرهنگی مناطق مرزی استان سیستان و بلوچستان پرداخته شد. در این پژوهش از تحلیل داده‌های آماری و پرسشنامه‌هایی از جامعه محلی استفاده شد. نتایج نشان داد که مشکلات قومی، نابرابری اقتصادی، و عدم ارتباط مؤثر بین دولت و مردم محلی، موانع اصلی توسعه فرهنگی در این منطقه هستند.

ملکیان و تربیتی (۱۳۹۹) پژوهشی با هدف بررسی علل توسعه نیافتگی فرهنگی در کشور انجام دادند. نتایج پژوهش نشان داد که در آغاز قرن جدید، توسعه دیگر مفهومی فقط اقتصادی ندارد، بلکه نگاه‌ها بیش از همه به زمینه‌های فرهنگی، اجتماعی که توسعه در آن تحقق یافته و نیز شرایطی که به آن فرهنگ خاص مربوط می‌شود معطوف شده است و به طور کلی، فرهنگ و هنر بنیان جامعه را پی‌ریزی می‌کند و هر جامعه‌ای هر قدر هم که نوپا باشد، دوام و بقای آن مبتنی بر اصول فرهنگی است که هویت جامعه و افراد آن را می‌سازد. نی‌پنگفی (۲۰۲۰) در تحقیقی با عنوان شهرهای مرزی به عنوان موتور جدید توسعه و همکاری‌های چین و هند به این نتیجه رسیدند که تعامل و همکاری شهرهای مرزی ناشی از تحول کارکرد مرزها می‌تواند همکاری در سطح ملی را تقویت کند، تجارت کالا و خدمات مورد نیاز را افزایش دهد و از تقسیم نیروی کار بهره‌برد و بنابراین یک موقعیت برد-برد را رقم زند و توسعه اقتصادی شهرها را تسریع نماید.

مطالعه‌ای توسط اسمیت و جانسون (۲۰۲۲) بر روی جوامع مرزی در آفریقا انجام شد. نتایج نشان داد که عواملی نظیر کمبود زیرساخت‌های آموزشی، تأثیرات فرهنگی مهاجرت‌های بی‌رویه، و ضعف دسترسی به اطلاعات مدرن، موانع اصلی در توسعه فرهنگی این مناطق هستند. نویسندگان پیشنهاد کردند که ایجاد مراکز فرهنگی-آموزشی در نقاط مرزی و همکاری‌های فراملی می‌تواند به بهبود این وضعیت کمک کند.

گویین^۱ و همکاران (۲۰۲۱) در پژوهشی در مناطق مرزی جنوب شرق آسیا به بررسی

^۱. Nguyen

تأثیر روابط بین‌المللی و تجارت مرزی بر توسعه فرهنگی پرداختند. نتایج نشان داد که عدم تنظیم روابط تجاری، فرهنگ‌های محلی را تحت فشار قرار داده و موجب تضعیف هویت فرهنگی در این مناطق شده است. پژوهشگران تأکید کردند که سیاست‌گذاری‌های فرهنگی محلی و حمایت از صنایع فرهنگی می‌تواند در حفظ هویت فرهنگی مؤثر باشد.

مارتینز و تورس (۲۰۲۰) در یک مطالعه به بررسی مناطق مرزی بین مکزیک و آمریکا پرداختند. یافته‌ها نشان داد که نابرابری اقتصادی، عدم حضور مؤثر دولت، و تأثیرات منفی رسانه‌های بین‌المللی از مهم‌ترین موانع توسعه فرهنگی هستند. این تحقیق نشان داد که تقویت نهادهای محلی و سرمایه‌گذاری در برنامه‌های فرهنگی مشترک میان دو کشور می‌تواند تأثیر مثبتی داشته باشد.

والنتینجی نیمرووسکی^۱ (۲۰۱۸) در مقاله ویژگی‌های توسعه اجتماعی و فرهنگی در اقلیم کراسنویارسک داده‌هایی را منتشر کرد که شاخص‌های اعتماد اجتماعی به مراجع محلی، نهادهای اجتماعی و سازمان‌ها، برنامه‌های مدیریتی سازمان‌ها و همچنین جهت‌گیری‌های ارزشی آنها می‌تواند در توسعه اجتماعی و فرهنگی نقش ایفا کند.

برزنسکو و همکاران (۲۰۱۷) در پژوهشی با هدف بررسی اندیشه‌های نظری موقعیت مرزی شهرها به این نتیجه رسیدند که مرزهای باز برای شهرها و حتی شهرهای غیرمرزی، شانس توسعه ایجاد می‌کنند. به نظر آن‌ها شهرهای کوچک و بزرگ در مناطق مرزی، هدف اصلی اثرات مرزی هستند. این مکان‌ها نه تنها موتور توسعه اقتصادی منطقه‌ای هستند، بلکه مراکز ابداع ایده‌ها و نوآوری فرهنگی، دگرگونی اجتماعی و تغییرات سیاسی هستند. پژوهش‌های ارائه شده، هر چند که ابعاد مختلف موانع فرهنگی توسعه را از منظرهای گوناگون مورد بررسی قرار داده‌اند، اما چندین نکته و خلا مهم در این زمینه وجود دارد. از جمله آنها می‌توان به تمرکز کم بر تعاملات فراملی، عدم تحلیل جامع نقش فناوری، عدم توجه به جنبه‌های تطبیقی، فقدان بررسی نظام‌مند سیاست‌گذاری‌ها و کمبود توجه به گروه‌های آسیب‌پذیر اشاره نمود.

روش‌شناسی پژوهش

در این پژوهش از چارچوب آمیخته اکتشافی استفاده شده است. در بخش کیفی از راهبرد تحلیل مضمون برای شناسایی موانع توسعه فرهنگی و سنتز پژوهشی جهت ارائه الگوی مطلوب و در بخش کمی از راهبرد پیمایشی استفاده شد. داده‌های پژوهش در بخش کیفی با

¹. Valentia G Nimrophski

استفاده از مصاحبه نیمه ساختار یافته، بررسی کتابخانه‌ای و اسناد و مدارک علمی بالادستی و در بخش کمی از طریق پرسشنامه‌های محقق ساخته گردآوری شدند. جامعه آماری در بخش کیفی و کمی جهت شناسایی موانع توسعه فرهنگی و ارائه الگوی مطلوب توسعه فرهنگی در مناطق مرزی شامل اساتید دانشگاه در رشته جامعه‌شناسی، فرمانداران، معاونین آنها و فرماندهان مرزبانی در شهرهای بانه، پیرانشهر، سردشت، مریوان، قصر شیرین، سرو و ماکو بودند.

در بخش تحلیل مضمون از نظرات ۱۸ نفر از خبرگان و در بخش سنتزپژوهی از کتاب‌ها، مقالات و مطالب موجود در زمینه فرهنگ، توسعه، توسعه فرهنگی، مناطق مرزی و توسعه فرهنگی استفاده شد. با توجه به جست و جوی منظم در پایگاه‌های اطلاعاتی، بر اساس معیارهای ورود تعداد ۳۸ مقاله علمی شناسایی و در نهایت بر اساس معیارهای خروج، تعداد ۱۲ مقاله و سند علمی برای تحلیل نهایی انتخاب شدند. در این بخش، با استفاده از کلید واژه‌های فرهنگ، توسعه، توسعه فرهنگی، مناطق مرزی و توسعه فرهنگی در مناطق مرزی اطلاعات نشریات داخلی و خارجی شامل: نمایه استنادی علوم ایران، ایران مدکس، پایگاه مجلات تخصصی نور، پایگاه علمی جهاد دانشگاهی، بانک اطلاعات نشریات ایران، پایگاه جامع علوم انسانی و پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران، بانک اطلاعاتی پایان نامه‌های علوم پزشکی کشور، و پایگاه‌های خارجی پاپ‌مد، ایسکو، وردکت، ساینس دریکت، پروکوئست، اسپرینگر، و موتور جستجوگر گوگل اسکولار تمام مقاله‌ها، بیانه‌های رسمی یونسکو و سازمان ملل گردآوری شدند. در بخش کمی از پرسشنامه مدل‌سازی ساختاری تفسیری استفاده شد. در این پرسشنامه روابط بین متغیرها به شکل زیر مورد سنجش از نظر خبرگان استفاده شد. نماد V : متغیر i بر متغیر j تاثیر دارد، نماد A : متغیر j بر متغیر i تاثیر دارد، نماد X : متغیر i و متغیر j ارتباط دوسویه دارند. و نماد O : متغیر i و متغیر j هیچ ارتباطی باهم ندارد.

همچنین، از پرسشنامه اعتبارسنجی مدل تحقیق از نظر تطبیق، قابلیت فهم، قابلیت تعمیم، کنترل، فلسفه و اهداف، مبانی تئوریک، مراحل اجرای الگو و ارزشیابی و مهندسی مجدد در قالب پرسشنامه ۵ درجه‌ای لیکرت استفاده شد. جهت تعیین روایی (تأییدپذیری) یافته‌ها نیز از سه تکنیک جمع‌آوری داده‌ها از منابع متعدد، تحلیل موارد منفی و انعطاف روش استفاده گردید. با توجه به شیوه مصاحبه در گردآوری داده‌های پژوهش، یافته‌ها در هر مرحله به سایر متخصصان ارجاع داده‌شده و نظرات آنها در خلال پژوهش اعمال شده‌اند. همچنین پس از شکل‌گیری مدل نظری، مدل به ترکیبی از افراد مشارکت‌کننده ارجاع داده شد تا ایده‌های آنها نسبت به تغییر، حذف و اصلاح اعمال شود.

یافته‌های پژوهش

در بخش اول تحلیل کیفی، داده‌های حاصل از مصاحبه‌ها با روش تحلیل مضمون و انجام کدگذاری مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. جدول ۱ استخراج موانع توسعه فرهنگی در مناطق مرزی غرب کشور از متن مصاحبه‌ها را نشان می‌دهد.

جدول ۱. استخراج موانع توسعه فرهنگی در مناطق مرزی غرب کشور (متن برخی از مصاحبه)

متن مصاحبه	کد باز	محورها	منبع
کولبری به مثابه شیوه معیشت، آنهم با این شدت در یک دهه اخیر، محصول توسعه نیافتگی شهرستان در گذر زمان است. نیک می‌دانیم که جبران عقب ماندگی مستلزم نگاه ویژه و تبعیض مثبت به این مناطق است. توسعه نیافتگی تاریخی در شهرستان پیرانشهر همانند حلقه‌های یک زنجیر در هم تنیده شده‌اند. در سطح شهرستان ما فعالیت‌های اقتصادی مدرن ناشی از صنعتی شدن، خدمات، کشاورزی مدرن، دامداری مدرن و ... را نداریم و شیوه سنتی این فعالیت‌ها هنوز با بهره‌وری پایین به حیات خود ادامه می‌دهد. این وضعیت را در کنار رشد جمعیت شهرستان، افزایش جمعیت جویای کار در شهرستان، افزایش هزینه‌های زندگی، توسعه نیافتگی مناطق همجوار و مرکز استان قرار دهیم، آنگاه مرز را بعنوان یک موهبت و جایی برای اشتغال و جذب سرریز جمعیت جویای کار در نظر می‌گیریم (احتمالا این دیدگاه طرفدارانی دارد). انگار که جبر جغرافیایی و توسعه نیافتگی تاریخی شهرستان، گزاره "توسعه نیافتگی یک تقدیر است"، را بخوبی برای ساکنان معنا کرده است.	شیوه معیشت جبران عقب ماندگی توسعه نیافتگی تاریخی جبر جغرافیایی	کولبری جوانان	مصاحبه شماره (۱)
اگر چه فرهنگ کردی دارای نوعی گشودگی است که عناصر فرهنگی دیگران را در بر می‌گیرد و آنها را با آغوش باز می‌پذیرد، با این وجود در دنیای معاصر بیشتر شکل نوعی اجبار در پذیرش بدون ارزیابی به خود گرفته است که حالت تهاجم و تقلید به خود می‌گیرد. سرازیر شدن مردم از نقاط مختلف جهت امورات بازرگانی و غیره و شاغل شدن در بخشهای مختلف موجب شده فرهنگ شهر متأثر از این عناصر گردد و موجب درهم تنیدگی فرهنگی در بین مردم شده و مادامی که این عناصر غیر بومی، قابلیت سازگاری با فرهنگ کردی را نداشته باشند وضعیت آشفته‌گی تشدید می‌گردد.	گسترده‌گی و تنوع ساکنین حضور عناصر فرهنگی غیر کردی	در هم تنیدگی فرهنگی	مصاحبه شماره (۲)
محدودیت‌های اقتصادی ایجاد شده از سوی مرکز به این مناطق بیشتر بحث سیاسی دارد. با در نظر گرفتن این واقعیت که حاشیه‌ی مرزی کشور در مرزهای آبی و خاکی سراسر کشور، محرومترین مناطق از نظر توسعه‌اند، از نظر من این امر امری تعمدی است که مرکز مانع از تحول و یا حتی تغییر اندکی توسعه‌ی اقتصادی در مناطق مرزی شده است. در واقع نگاه امنیتی به مرزنشینان، به حوزه‌ی اقتصادی هم سرایت کرده و آنها را تاخر توسعه روبرو نموده است. و همین عناصر، از دیدگاه من مانع بزرگ توسعه‌ی فرهنگی در مناطق مرزی و مردم مرزنشین است. در حالیکه این مناطق قابلیت تبدیل شدن به مناطق آزاد تجاری و افزایش رونق اقتصادی در این مناطق به سهولت می‌تواند در این مناطق صورت پذیرد ولی دولت تمایلی به این امر ندارد و مخالفتها از بالا در این زمینه صورت می‌گیرد. و در در نهایت اینکه از پتانسیل این مناطق اگر استفاده بهینه گردد؛ علاوه بر رونق اقتصادی، شاهد رونق فرهنگی به علت تبادلات و تعاملات فرهنگی نیز خواهیم بود.	رویکرد امنیتی دولت عدم برنامه ریزی دولت جهت توسعه اقتصادی مخالفت با تبدیل مناطق مرزی به منطقه آزاد تجاری	سیاست‌های کلان کشوری	مصاحبه شماره (۳)
نگرش نسبت به کردها به نظر من از عدم ویژگی گفتمانی برخوردارند. به عبارت دیگر، گفتمان امنیتی حاکم بر کشور به طور کلی و گفتمان خاص مربوط به کردها، مردم کرد را به عنوان دیگری نظام محسوب کرده و در اساس هم از نظر مذهبی و هم از نظر فرهنگی و اجتماعی، آنها را دگر خود می‌پندارد. در این صورت، نه تنها برنامه ریزی برای توسعه‌ی این مناطق در مرکز اولویت ندارد، بلکه به نظر من حتی موضوعیت آن هم مطرح نمی‌شود. تا کنون چندین بار از سوی نمایندگان این مناطق درخواست سرمایه گذاری جهت کارخانه‌های صنعتی بزرگ تولیدی و مشارکت دادن همسایگان مرزی در این زمینه شده‌اند که با عدم موافقت از سوی مرکز قرار گرفته است و این در حالی است که همسایگان مرزی علی‌الخصوص کردهای این کشورها داوطلب در این زمینه هستند. همچنین، باید در نظر داشت که زیست اجتماعی ابعاد مختلفی دارد. اگر مردم احساس تهدید یا خطر بنمایند یا روند عمومی سیاست و فرهنگ جامعه یا روابط دولت و ملت را رو به خشونت و سخت‌گیریهایی بیشتر بیابند حتی اگر از معیشت مادی و اقتصادی آرامی	کرد بودن دگر پنداری اقوام کرد عدم موافقت برای جذب سرمایه گذاری (سرمایه گذاران)	نگاه قومیتی به مردم شهرهای مرزی	مصاحبه شماره (۴)

		(کرد)	برخوردار باشند، با این حال، خالی از تگرانی و اضطراب نخواهد ماند. در چنین حالتی بسیار طبیعی است که نه تنها خلاقیتها پرورش نمی یابند و شکوفا نمی شوند، بلکه هویت‌های فردی و جمعی تضعیف شده، توسعه فرهنگی تحقق نمی یابد. امری که در کشورهای در حال توسعه معمولاً توجه چندانی به آن نشده است. آن هم ناشی از ساختار سیاسی اجتماعی آنها است. به همین دلیل نه تنها در بعد فرهنگی بلکه در دیگر ابعاد زیست اجتماعی، این کشورها همواره با مشکل و بحران مواجهند. برای نیل به این مهم تصور می شود که باید با نگاهی فراتر و فراگروهی نسبت به شهروندان نگریده شود و برای همگان حقوق و جایگاهی مساوی بدون تبعیض از هر نظر در برابر قانون قابل شد.
مصاحبه شماره (۵)	عدم توجه به زبان کردی و توسعه آن در سطح کشور	سیاست‌های محدود فرهنگی جاری کشور برای مناطق کرد نشین پسرقت و تاخر امورات فرهنگی عدم توجه به استعدادهای محلی مهاجرت استعدادهای فرهنگی	از نظر من همه ی شاخص‌های توسعه ی فرهنگی در مناطق کردنشین دچار پسرقت و تاخر هستند. علیرغم وجود استعدادهای بیشمار در کردستان در زمینه‌های فرهنگی، اما سیاست‌های فرهنگی در این منطقه، مخصوصا سیاست‌های قومی اعمال شده، بسیاری از این استعدادهای را یا در منطقه به هدر داده است یا موجب مهاجرت آن‌ها شده است و یا اینکه مانند مدرسان زبان کردی در مریوان دچار فشارهای سیاسی جهت منع اینگونه فعالیت‌ها شدند. در این شرایط، نه تنها از توسعه ی فرهنگی نمی توان در این مناطق صحبت کرد، بلکه منطقه با بحران در توسعه ی فرهنگی مواجهه است. تا زمانیکه این گونه محدودیت و تنگ نظری باشد فعالین حوزه فرهنگی نمی توانند دستاوردهای خود در راستای توسعه فرهنگی این مناطق آنگونه که شایسته است عرضه کنند.

موانع توسعه فرهنگی بر اساس تحلیل فوق شامل موارد زیر است؛ کولبری جوانان، در هم تنیدگی فرهنگی، سیاست‌های کشوری، نگاه قومیتی به مردم شهرهای مرزی، عدم توجه به زبان کُردی و توسعه آن در سطح کشور، عدم توجه و برنامه‌ریزی در جهت رشد نخبگان بومی، عدم توجه و برنامه‌ریزی در جهت رشد نخبگان بومی، نگرش به اقوام کُرد و مرزنشینان به عنوان شهروند دارای فقر فرهنگی؛ سیاست‌های تبلیغی و غیر واقعی دولت در زمینه فرهنگ، حاکم بودن فرهنگ‌های تکراری و غیر توسعه یافته، نابرابری‌ها در حوزه‌های مختلف، عدم آشنایی دانش‌آموزان مناطق مرزنشین با سرمایه‌های فرهنگی این مناطق، در اولویت نبودن مسایل فرهنگی در مناطق مرز نشین.

هدف دیگر تحقیق شناسایی محورهای توسعه فرهنگی در مناطق مرزی غرب کشور بود. جدول ۲ تحلیل داده های حاصل از مصاحبه ها در این راستا را نشان می دهد.

جدول ۲. استخراج محورهای توسعه فرهنگی مناطق مرزی غرب کشور (برخی از متن مصاحبه ها)

متن مصاحبه	کدهای باز	محورها	منبع
با توجه به پتانسیل اقتصادی و دادو سندهایی که در این مناطق صورت می گیرد و وجود بازارچه‌هایی که مردم را از اقصی نقاط کشور جهت خرید (وسایل خانگی، آرایشی، برقی و) به این مناطق می کشاند. لذا برنامه ریزی جهت جذب سرمایه مانند (هتل‌های توریستی، رستورانهای ویژه با خدمات ویژه، ایجاد تفرجگاههای طبیعی و مصنوعی توسط شهرداریها، عوارض ورود و) و تخصیص بخشی از این سرمایه‌ها به توسعه زیر ساختهای فرهنگی در این مناطق می‌تواند یکی از راه‌های در دسترس در این زمینه باشد که علاوه بر اشتغال جوانان میتواند توسعه فرهنگی را در بر داشته باشد.	جذب سرمایه احداث فضاهای گردشگری و خدماتی تخصیص سرمایه‌های جذب شده به زیر ساختهای توسعه فرهنگی	ایجاد اشتغال	مصاحبه شماره (۱)
دولت باید به این مناطق به عنوان یک پتانسیل فرهنگی نگاه کنه نگاه و همچنین، رویکرد غیر منصفانه دولت به علت کُرد یا ترک بودن اهالی مناطق مرزی باید تغییر کنه و همچنین، دولت باید همان نگاهی که به این مردم در زمان جنگ به عنوان یک نیروی برتر و موثر جهت دفاع از مرزهای کشور داشت برای برنامه‌های توسعه فرهنگی و سرمایه گذاری نیز باید همان نگاه را داشته باشه.	وجود پتانسیل‌های فرهنگی تغییر نگاه غیر منصفانه ولت به کُردها یادآوری رشادهای مرزنشینان در زمان جنگ از سوی دولت	تغییر نگاه و رویکرد دولت به مردم و مناطق و مرز نشین	مصاحبه شماره (۲)

مصاحبه شماره (۳)	توجه و تولید سرمایه‌های فرهنگی نمادین	سروسامان دادن به فعالین حوزه‌های فرهنگی سرمایه‌گذاری بر روی چهره‌های فرهنگی توجه خانواده و مراکز آموزشی به فعالیت‌های فرهنگی فرزندان	اشعار شاعران بومی این منطقه باید به عنوان کتاب یا کتابچه، چاپ بشه و در کتابخانه‌ها موجود باشه. همچنین، افرادی که در حوزه‌های فرهنگی فعالیت می‌کنند توجه و معرفی بشه؛ که به علت شرایط مالی یا غیره، شناخته شده نیستند و این افراد فعالیت محدودی در سطح، موسسه‌ها، فضای مجازی یا غیره دارند که آنها را زیاد برجسته نمی‌کند. همچنین، سرمایه‌گذاری بر روی چهره‌های فرهنگی و توسعه آثار آنها که حتی برخی آثار پتانسیل توسعه در سطح کشور و حتی جهانی را دارند و در نهایت می‌تونم بگم که نخست خانواده و سپس مدارس نقش اساسی در معرفی تشویق، معرفی آثار و ایجاد انگیزه در فعالیت حوزه‌های فرهنگی می‌توانند داشته باشند که غفلت شده است.
مصاحبه شماره (۴)	تأسیس تشکلهای فرهنگی مردم نهاد	تأسیس مراکز و نهادهای توسعه فرهنگی توجه وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در تأسیس نهادهای فرهنگی	جهت توسعه فرهنگی؛ باید تشکلهای فرهنگی مردم نهاد از سوی فعالین در زمینه فرهنگ تأسیس بشه و اینکه سازمان ارشاد اسلامی باید توجه و پشتیبانی ویژه در تأسیس تشکلهای فرهنگی مردم نهاد در این مناطق داشته باشه و سازمانهای متولی امورات فرهنگی باید نشستهای مشترک در یکپارچه سازی برنامه‌های توسعه فرهنگی در مناطق مرز نشن داشته باشند.
مصاحبه شماره (۵)	یکپارچه سازی برنامه‌های توسعه فرهنگی	همفکری متولیان فرهنگی رفع موانع فرهنگی شناسایی اشتراکات فرهنگی	در این مناطق مدیران و برنامه ریزان، و فعالین حوزه فرهنگی جهت توسعه فرهنگ نیاز به اقدام به برگزاری جلسات فرهنگی، ابتدا در منطقه مرز نشین و سپس توسعه آن به دیگر مناطق مرز نشین و در میان گذاشتن اشتراکات و رفع موانع اقتصادی و فرهنگی دارند که به نظر من سه الگوی همفکری و شناسایی اشتراکات فرهنگی مناطق مرز نشین و رفع موانع آنها می‌تونه توسعه فرهنگی در این مناطق را در بر داشته باشه.
مصاحبه شماره (۶)	آزادی بیان	گوش شنوا نسبت به فعالین فرهنگی اصلاح قوانین کشوری و توجه به فعالیت‌های فرهنگی توجه به موسیقی و رقص و آوازهایی (محلی)	صدا و خواسته‌های فعالین حوزه فرهنگی در مناطق مرز نشین باید شنیده شوند و به ستهای آنها که ریشه‌های تاریخی دارد باید توجه گردد به عنوان مثال کردهای ایران با کردهای سلمانیه عراق هم دین و هم زبان هستند ولی آزادی آنها در برخی امورات فرهنگی گسترده تر از ایران است. هر چند باید این موارد در کشور ایران بر اساس قوانین کشوری باشد ولی با اصلاح قوانین می‌توان برنامه‌های توسعه‌ای به فعالیت‌های فرهنگی در این مناطق با همکاری کردهای هم مرز کشور ایران داد. رقص و موسیقی (بومی) بین اقوام کردها در کشورهای همسایه در جایگاه بالایی قرار دارد ولی در ایران محدودیت‌هایی وجود دارد که این رقصها و ترانه‌ها آنچنان که باید، توجه نمی‌شود به عنوان مثال در برگزاری مسابقه فوتبال یا دیگر مراسمات و ... می‌توان آواز یا رقص کردی به عنوان مقدمه برگزاری اجرا نمود که به علت وجود تنگ نظریها در اولویت نیست و، مجوزی برای آن صادر نمی‌شود.

بر اساس جدول فوق، محورهای توسعه فرهنگی در مناطق مرزی غرب کشور شامل موارد زیر بود؛ ایجاد اشتغال، نگاه و رویکرد دولت به مردم و مناطق و مرزی، توجه و تولید سرمایه‌های، فرهنگی نمادین، تأسیس نهادهای، مردم نهاد فرهنگی، یکپارچه‌سازی برنامه‌های توسعه فرهنگی، آزادی بیان، استفاده از چهره‌های شاخص فرهنگی بومی در حوزه‌های فرهنگی، آشنا کردن دانش آموزان و قشر تحصیل کرده با چهره‌های فرهنگی، توسعه شبکه‌ها و برنامه‌های تلوزیونی به زبان کردی، تبادل فرهنگی داخلی و خارجی، ایجاد تسهیلات و امتیازات نهادی و بانکی، ایجاد و توسعه مکان‌های فرهنگی، هنری، ساختن مدارس و مراکز آموزشی در روستاهای مناطق مرزی، برگزاری مسابقات فرهنگی و هنری، برگزاری جشنواره‌های هنری، افزایش سواد فرهنگی، توسعه اشتراکات فرهنگی مناطق مرزی، تأسیس موزه‌های مختلف فرهنگی و هنری و ارائه و تسریع در صدور مجوزهای لازم جهت تأسیس نهادهای مردم نهاد فرهنگی.

جدول ۳. سنتز عوامل موثر در توسعه فرهنگی با استفاده از تحقیقات پیشین

منبع	عنوان	متن	کدهای باز	محورها
کتابخانه	مقاله /	فرهنگ منطقه‌ای یا محلی می‌تواند به عنوان مبنایی برای توسعه باشد. چنین	نوسازی روستاها بهسازی معماری و	نوسازی

فرهنگ به عنوان کانون توسعه	سازمان ملل (۲۰۲۲)	تلاش‌هایی می‌تواند به ترویج هویت محلی، زبان‌های منطقه‌ای و فرهنگ‌های اقلیت کمک کند. تلاش‌ها می‌تواند بر حفظ یا ارتقای یک فرهنگ متمرکز شود، اما می‌تواند از فرهنگ برای بسیج جمعیت محلی نیز استفاده کند. نمونه‌هایی از حفظ فرهنگی با تلاش‌هایی که صرفاً بر یک فرهنگ متمرکز شده‌اند، اغلب در رابطه با گردشگری و تلاش‌های حفاظتی دیده می‌شوند. شامل نوسازی روستاها (بهبودی معماری و غیره)، برجسته کردن میراث معماری یک منطقه (بازسازی مکان‌های تاریخی به عنوان نقطه کانونی برای گردشگران)، مکان‌های فرهنگی (مراکز میراث محلی، رویدادهای فرهنگی سنتی)، معرفی صنایع دستی و هنری سنتی است. مهارت‌ها (توسعه صنعت و اشتغال بر اساس تولید اقلام نمادین فرهنگ محلی) و سرگرمی‌های فرهنگی و اشاعه فرهنگی (برگزاری فعالیت‌های فرهنگی، جشنواره‌ها، نمایشگاه‌های دائمی)، جنبه‌های زیست‌محیطی فرهنگ نیز به همان اندازه مهم است، جایی که استفاده‌های سنتی از منابع طبیعی یا رویدادها نماد پیوندهای فرهنگی محلی با فرآیندهای زیست‌محیطی جشنواره‌های انقلاب، جشنواره‌های برداشت محصول، روز پیشرفت کشاورزی هستند.	بافت‌های فرسوده قدیمی برجسته کردن میراث معماری یک منطقه (بازسازی مکان‌های تاریخی به عنوان نقطه کانونی برای گردشگران)، معرفی آثار هنری برای گردشگران مکان‌های فرهنگی (مراکز میراث محلی، رویدادهای فرهنگی سنتی).	و برجسته کردن میراث معماری و گردشگر ی
اهمیت تلفیق فرهنگ محلی به توسعه جامعه	کتابخانه/ یونسکو (۲۰۲۲)	ایجاد پیوندهای محلی و مبنای فرهنگی برای توسعه مهم است. مردم احتمالاً در تلاش‌های توسعه‌ای که ارتباط مستقیمی با آنها دارند، شرکت کرده و به آن متعهد می‌مانند. تلاش‌های توسعه‌ای که فرهنگ را در نظر می‌گیرند یا بر آن تمرکز می‌کنند، مکانیزمی را برای پیوند دادن ساکنان محلی به فرآیند توسعه فراهم می‌کنند. از طریق چنین تلاش‌هایی، ساکنان محلی می‌توانند توسعه‌ای را تشویق کنند که فرهنگ آنها را حفظ یا ارتقا دهد. این امر به ویژه در تلاش‌های توسعه‌ای که به دنبال برانگیختن مشارکت محلی، داوطلبانه و اقدام اجتماعی هستند، اهمیت دارد. در شناخت جایگاه فرهنگ در فرآیند توسعه، توجه به اساس اجتماعی فرهنگ، رابطه آن با تعامل و انواع توسعه و اقدامات محلی که می‌تواند به آن کمک کند، مهم است.	پیوندهای محلی تلاش‌های توسعه‌ای برانگیختن مشارکت محلی در مباحث فرهنگی توجه به اساس اجتماعی فرهنگ	ایجاد پیوندهای محلی
فرهنگ و توسعه سرزمینی	لالوف و بریجر ^۱ (۲۰۱۹)	برخی استدلال می‌کنند که برنامه‌های توسعه‌ای باید به وضوح بر بخش‌های خاصی از اقتصاد متمرکز باشد، در حالی که برخی دیگر استدلال می‌کنند که توسعه روستایی باید بیشتر متناسب با ویژگی‌های فرهنگی منحصر به فرد مناطق روستایی باشد و عناصر سرزمینی آنها را برجسته کند. این رویکردهای بخشی در اکثر توسعه‌های «از بالا به پایین» یا دولت محور بوده است. با این حال، برنامه‌های بخشی مورد انتقاد قرار گرفته است. چنین برنامه‌هایی اغلب از نظر دامنه و کاربرد بسیار گسترده‌تر از آن هستند که تنوع و نیازهای منحصربه‌فرد مناطق روستایی را در نظر بگیرند. در پاسخ به چنین شرایطی، تغییر سیاست توسعه روستایی بخشی به سرزمینی پیشنهاد شده است. در این گونه سیاست‌ها انسجام اجتماعی و برنامه ریزی همه جانبه لحاظ شده است. رویکردهای سرزمینی برای پاسخگویی به شرایط منحصر به فرد و پیچیده موجود در مناطق روستایی به بهترین وجه مناسب است. فرهنگ محلی بخشی از این مدل توسعه بعدی است. در نتیجه، توجه فزاینده‌ای به سطح محلی و رویکردهای "از پایین به بالا" که بر فرهنگ، قلمرو، تنوع محلی و بهینه سازی منابع محلی متمرکز است، معطوف شده است. رویکردهای سرزمینی به دنبال تقویت نقاط قوت خاص یک محل روستایی با توسعه پتانسیل منابع محلی مانند افراد، مشاغل و جوامع است. چنین دیدگاه‌هایی شامل شناخت کل محیطی است که توسعه روستایی محلی در آن عمل می‌کند. چنین روش‌هایی تلاش می‌کنند تا به وابستگی‌های متقابل مردم، محیط زیست و جوامع درون یک محل بپردازند. تقویت یا تمرکز بر فرهنگ محلی در خدمت این فرآیند است.	توجه به ویژگی‌های فرهنگی منحصر به فرد مناطق روستایی توجه به سطوح محلی فرهنگ روستای از "پایین به بالا" تقویت نقاط قوت فرهنگی در روستا	تغییر برنامه‌ها ی توسعه روستایی
فرهنگ و توسعه محلی: به حداکثر رساندن تاثیر	آفسین ^۲ (۲۰۱۸)	موزه‌ها و میراث فرهنگی دارایی‌های قدرتمندی برای توسعه محلی هستند. آن‌ها می‌توانند به جذب گردشگر، کسب درآمد، بازسازی اقتصاد محلی، ترویج شمول و تقویت کمک کنند. تنوع فرهنگی و بازاریابی هویت سرزمینی برای چندین دهه، شهرها و مناطق از این دارایی‌ها استفاده می‌کنند تا برنامه‌های بازاریابی مبتنی بر میراث را به عنوان بخشی اجرا کنند. استراتژی‌های توسعه اقتصادی گسترده تر آنها. در عین حال، موزه‌ها به طور فزاینده‌ای مزایای ابزاری میراث فرهنگی را تشخیص می‌دهند و نقش‌های جدیدی را آزمایش می‌کنند که می‌تواند به عنوان عوامل تغییرات اقتصادی و اجتماعی ایفا کنند و در عین حال به غنی‌سازی اهداف سنتی خود مانند جمع‌آوری میراث، حفاظت و آموزش ادامه دهند.	استفاده از پتانسیل موزه‌ها و میراث فرهنگی بازسازی اقتصاد محلی برنامه‌های بازاریابی مبتنی بر میراث	بازآفرینی هویت سرزمینی

¹. Luloff, and. Bridger.

². Afsin

کار کمیسیون در یونسکو، منجر به فراخوانی کنفرانس بین‌دولتی در مورد سیاست‌های فرهنگی برای توسعه در استکهلم در سال ۱۹۹۸ شد. با این اظهارات، برنامه اقدام تولید شده توسط این کنفرانس بر مشارکت خلاقیت در پیشرفت بشر، نقش فرهنگ در جامعه‌ای که به طور فزاینده جهانی شده و تعهد به ایجاد شرایط برای صلح جهانی بر اساس کاهش فقر متمرکز است. اصل احترام به آزادی فرهنگی و مشارکت فرهنگ در توسعه را معرفی می‌کند.	روابط بین فرهنگ و توسعه در زمینه کنونی	آلفونس (۲۰۱۸)
همانگی بین فرهنگ و توسعه، احترام به هویت‌های فرهنگی، تحمل تفاوت‌های فرهنگی در چارچوب ارزش‌های دموکراتیک متکثر احترام به وحدت ارضی و حاکمیت ملی از پیش‌شرط‌های صلح پایدار و عادلانه است. هدف از برنامه اقدام توصیه می‌کند که دولت‌ها باید تدابیری اتخاذ کنند تا «سیاست فرهنگی را به یکی از اجزای اصلی استراتژی توسعه تبدیل کنند.	دستور جلسه توسعه فرهنگی در سازمان ملل	کتابخانه/ سازمان ملل (۲۰۱۷)
به رسمیت شناختن حقوق فرهنگی و تنوع فرهنگی واکنش بسیار گسترده‌ای را به نفع اقداماتی در جهت حفظ، بازیابی، سازماندهی و ارتقای فعالیت‌های تشکیل‌دهنده حیات فرهنگی جوامع مختلف، فعال‌سازی مجدد تلاش‌ها در حفظ هویت و طرح آن‌ها برانگیخته است.	توسعه فرهنگ در سازمان ملل	کتابخانه/ سازمان ملل (۲۰۱۷)
اشکال فرهنگی در خارج از کشور این امر با تلفیق اهداف فرهنگی، ظهور نهادگرایی فرهنگی و آموزش سرمایه انسانی در این بخش، افزایش قابل توجهی در پروژه‌های توسعه‌ای ایجاد کرده است. به عبارت دیگر، گنجاندن تدریجی فرهنگ در دستور کار سیاسی و اجتماعی جوامع ما. وجود شیوه‌های جدید، تلاش‌ها برای انطباق، بازیابی میراث و غیره، طیف گسترده‌ای از اشکال مداخله با تجربیات موفق، متنوع و نوآورانه را در همه سطوح ایجاد کرده است، همانطور که در اسناد موجود مشاهده می‌شود. با وجود این، سوابق، گزارش‌ها، یادگیری یا فرآیندهای سیستم‌سازی فعالیت‌ها یا مطالعات انجام می‌شود به نظر می‌رسد احیای مجدد و انتقال تجربیات از همین روند پیروی نمی‌کند	توسعه فرهنگ در مناطق محلی ویتنام	هو چی مینج (۲۰۱۴)
فرهنگ هم یک نیروی محرکه و هم هدف توسعه است، یک عامل کلیدی است که بر هر مرحله از فرآیند توسعه تأثیر می‌گذارد. برای اینکه توسعه مرتبط و پاسخگو باشد، باید به هر دو بعد ملموس و ناملموس فرهنگ توجه شود. هدف این است که تلاش‌های توسعه‌ای از نظر فرهنگی حساس شود و از پتانسیل‌های مثبت فرهنگ در پیشبرد و تسریع توسعه و در عین حال پرهیز از عوامل منفی فرهنگی استفاده کامل شود. در عین حال، باید مراقب پتانسیل‌های برخی الگوهای توسعه در تخریب هویت‌های فرهنگی، کاهش تنوع فرهنگی و وارد کردن خسارات جبران‌ناپذیر به میراث فرهنگی ملی و محلی بود.	شناخت ویژگی‌های فرهنگی خاص جمعیت برای مسائل اجتماعی استفاده از منابع فرهنگی بومی برای توسعه اجتماعی - اقتصادی ترویج اشتراک و تبادل دانش؛ به کارگیری فرهنگ برای تقویت هویت‌ها و تنوع فرهنگی و توسعه اجتماعی و اقتصادی پایدار.	ادغام تدریجی اهداف فرهنگی و اجتماعی - اقتصادی

در نهایت محورهای حاصله با توجه به سنتز محورهای توسعه فرهنگ در مناطق مرزی غرب کشور با استفاده از پیشینه تحقیقات در زمینه توسعه فرهنگی شامل موارد زیر بود؛ ۱. نوسازی و برجسته کردن میراث معماری و گردشگری ۲. ایجاد پیوندهای محلی ۳. تغییر برنامه‌های توسعه روستایی ۴. بازآفرینی هویت سرزمینی ۵. احترام به آزادی فرهنگی ۶. به رسمیت شناختن حقوق فرهنگی و تنوع فرهنگی ۷. ادغام تدریجی اهداف فرهنگی و اجتماعی-اقتصادی

با تلفیق یافته های حاصل از تحلیل مصاحبه ها و سنتز پژوهی تحقیقات پیشین، عوامل موثر بر توسعه فرهنگی در مناطق مرزی غرب کشور مطابق جدول ۵ شناسایی شد.

جدول ۵. عوامل موثر بر توسعه فرهنگی (یافته محقق)

ابعاد	مؤلفه
ایجاد اشتغال	جذب سرمایه
	احداث فضاهای گردشگری و خدماتی
	تخصیص سرمایه های جذب شده به زیر ساخت های توسعه فرهنگی
تغییر نگاه و رویکرد دولت به مردم و مناطق و مرز نشین	وجود پتانسیل های فرهنگی
	تغییر نگاه مغرضانه دولت به گُردها
	به یادآوری رشادت های قوم کرد در زمان جنگ از سوی دولت
تاسیس نهادهای، مردم نهاد فرهنگی	توجه ارشاد اسلامی در تاسیس نهادهای فرهنگی
	تاسیس مراکز و نهادهای توسعه فرهنگی
آزادی بیان	گوش شنوا نسبت به فعالین فرهنگی
	اصلاح قوانین کشوری و توجه به فعالیت های فرهنگی
	توجه به موسیقی و رقص و آوازهایی (محلی)
توسعه شبکه ها و برنامه های تلویزیونی به زبان کردی	داشتن شبکه های محلی و خبرنگارهای بومی
	توسعه فعالیت های خبرنگارهای بومی جهت فعالیت در حوزه های فرهنگی
تبادل فرهنگی داخلی و خارجی	گفت و شنود و تبادل تجربه و استفاده از تخصص متخصصین داخلی جهت توسعه فرهنگی
	به علت همجواری بودن با کشورهای دیگر، ایجاد رایزنی های فرهنگی
	تبادل فرهنگی و برقراری ارتباط با کشورهای همسایه در راستای تبادل اندیشه ها و اجرای برنامه های مشترک فرهنگی سالم به منظور فرهنگ سازی
	استفاده از امتیاز هم مرز بودن با کشورهای دیگر
ایجاد تسهیلات و امتیازات نهادی و بانکی	حمایت بانکی
	سرمایه گذاری بخش های دولتی و خصوصی
ایجاد و توسعه مکان های فرهنگی، هنری	ایجاد فرهنگسرا
	جمع شدن هنرمندان در یک مکان
	ایجاد اشتیاق
برگزاری جشنواره های هنری	رقابت در زمینه های فرهنگی و هنری
	تشویق به وسیله جوایز نفیس وارزشمند
	معرفی آثار
	افزایش کیفیت فعالیت های فرهنگی و هنری
افزایش سواد فرهنگی	کتاب خوانی و خواندن نشریه و روزنامه
	ایجاد کتابخانه های محلی
	دانشگاه های علمی و کاربردی
توسعه اشترکات فرهنگی مناطق مرزی	شناسایی اشترکات فرهنگی
	یکپارچگی

	ماندگاری سنت‌ها
نوسازی و برجسته کردن میراث معماری و گردشگری	نوسازی روستاها
	برجسته کردن میراث معماری
	بهسازی معماری و بافت‌های فرسوده قدیمی
	تاریخی به عنوان نقطه کانونی برای گردشگران
ایجاد پیوندهای محلی	پیوندهای محلی
	تلاش‌های توسعه‌ای
	برانگیختن مشارکت محلی در مباحث فرهنگی
	توجه به اساس اجتماعی فرهنگ
بازآفرینی هویت سرزمینی	استفاده از پتانسیل موزه‌ها و میراث فرهنگی
	بازسازی اقتصاد محلی
	برنامه‌های بازسازی مبتنی بر میراث
	استفاده از منابع فرهنگی بومی برای توسعه اجتماعی-اقتصادی
	ترویج اشتراک و تبادل دانش؛
	به کارگیری فرهنگ برای تقویت هویت‌ها و تنوع فرهنگی و کمک به توسعه اجتماعی و اقتصادی پایدار
توجه به زیر ساخت‌های زمینه‌ای	تنوع جغرافیایی
	پیشرفت‌های کشاورزی
	شبکه‌های تجاری
	نوآوری‌های تکنولوژیکی،
	باورهای معنوی و مهاجرت
	مهاجرت و تعامل

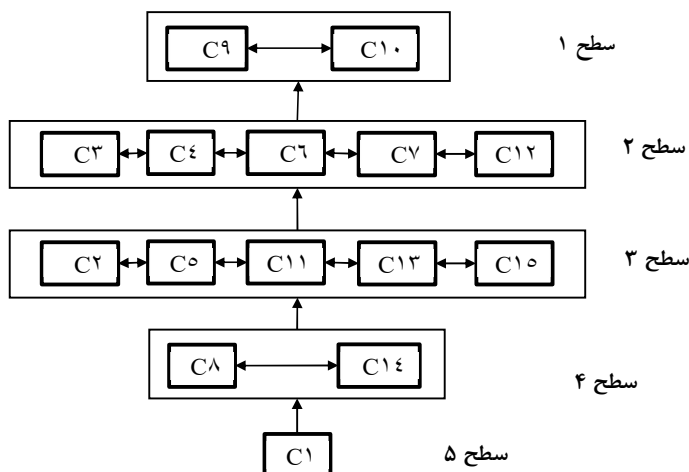
مدل‌سازی ساختاری - تفسیری؛ جهت ترسیم مدل دستیابی توسعه فرهنگی از روش

مدل‌سازی ساختاری تفسیری استفاده شده است. در این تحقیق، با بررسی ادبیات در زمینه توسعه فرهنگی با استفاده از روش فراترکیب و نظرخواهی از خبرگان، ابعاد و مولفه‌های توسعه فرهنگی شناسایی می‌شوند. در گام بعدی بر اساس نظرات خبرگان و متخصصان محورهای توسعه اعتباریابی شده و در نهایت با استفاده از رویکرد مدل‌سازی ساختاری تفسیری روابط بین توسعه فرهنگی تعاملات آنها ترسیم می‌گردد. مدل مذکور یک روش استقرار مطلوب برای شناسایی و تحلیل روابط بین ابعاد و شاخص‌ها است. همچنین در این راستا، قابل ذکر است که، تعداد ۱۵ شاخص موثر در توسعه فرهنگ در اختیار خبرگان قرار داده شد و از آن‌ها خواسته شد بر اساس طیف ۱ تا ۵ به شاخص‌ها امتیاز دهند. بعد از پاسخگویی خبرگان به پرسشنامه میانگین امتیازات گرفته شد و نتایج امتیازات نشان داده شده که همگی شاخص‌ها امتیاز بالای ۳.۵ را کسب کرده‌اند پس کلیه شاخص‌ها مورد تایید خبرگان قرار گرفته‌اند. نتایج در جدول ۶ آورده شده است.

جدول ۶. عوامل موثر در توسعه فرهنگی مناطق مرزی غرب کشور

شاخص	کد	میانگین امتیازات	کمترین مقدار	بیشترین مقدار	انحراف معیار
ایجاد اشتغال	C1	۴۰۳۳	۲	۵	۰.۸۹۰
تغییر نگاه و رویکرد دولت به مردم و مناطق و مرز نشین	C2	۳۸۶۷	۲	۵	۰.۹۷۳
تاسیس نهادهای، مردم نهاد فرهنگی	C3	۳۷۶۷	۲	۵	۰.۸۱۷
آزادی بیان	C4	۳۶۶۷	۲	۵	۰.۸۰۲
توسعه شبکه‌ها و برنامه‌های تلویزیونی به زبان کردی	C5	۳۹۰۰	۲	۵	۰.۸۸۵
تبادل فرهنگی داخلی و خارجی	C6	۳۷۶۷	۲	۵	۰.۹۷۱
ایجاد تسهیلات و امتیازات نهادی و بانکی	C7	۴۱۳۳	۳	۵	۰.۸۱۹
ایجاد و توسعه مکان‌های فرهنگی، هنری	C8	۴۱۰۰	۳	۵	۰.۸۸۵
برگزاری جشنواره‌های هنری	C9	۳۹۰۰	۲	۵	۰.۸۴۵
افزایش سواد فرهنگی	C10	۴۰۰۰	۳	۵	۰.۷۸۸
توسعه اشتراکات فرهنگی مناطق مرزی	C11	۳۷۳۳	۲	۵	۰.۸۲۸
نوسازی و برجسته کردن میراث معماری و گردشگری	C12	۳۹۶۷	۳	۵	۰.۸۰۹
ایجاد پیوندهای محلی	C13	۳۷۶۷	۳	۵	۰.۷۷۴
بازآفرینی هویت سرزمینی	C14	۴۰۳۳	۲	۵	۰.۹۶۴
توجه به زیر ساخت‌های زمینه‌ای	C15	۳۸۶۷	۳	۵	۰.۸۶۰

در جدول ۶، میانگین شاخص‌های امتیازات به هر شاخص آورده شده است. در این پژوهش مقدار آستانه عدد ۳.۵ در نظر گرفته شده است. چنانچه میانگین امتیازات هر شاخص از عدد ۳.۵ کمتر باشد آن شاخص حذف می‌شود. که نتایج نشان از تایید همه شاخص‌ها می‌دهد. در این مرحله با استفاده از سطوح به دست آمده از معیارها، شبکه تعاملات مدل سازی ساختاری تفسیری رسم می‌شود. اگر بین دو متغیر i و j رابطه باشد آن را به وسیله یک پیکان جهت دار نشان می‌دهیم. دیاگرام نهایی ایجاد شده که با حذف حالت‌های تعدی و نیز با استفاده از بخش بندی سطوح به دست آمده است در شکل ۱ نشان داده شده است.

شکل ۱. مدل مدل سازی ساختاری تفسیری پژوهش

ایجاد اشتغال C۱، تغییر نگاه و رویکرد دولت به مردم و مناطق و مرز نشین C۲، تاسیس نهادهای، مردم نهاد فرهنگی C۳، آزادی بیان C۴، توسعه شبکه‌ها و برنامه‌های تلویزیونی به زبان کردی C۵، تبادل فرهنگی داخلی و خارجی C۶، ایجاد تسهیلات و امتیازات نهادی و بانکی C۷، ایجاد و توسعه مکان‌های فرهنگی، هنری C۸، برگزاری جشنواره‌های هنری C۹، افزایش سواد فرهنگی C۱۰، توسعه اشتراکات فرهنگی مناطق مرزی C۱۱، نوسازی و برجسته کردن میراث معماری و گردشگری C۱۲، ایجاد پیوندهای محلی C۱۳، بازآفرینی هویت سرزمینی C۱۴، توجه به زیر ساختهای زمینه ای C۱۵، با توجه به شکل ۹، مدل پژوهش شامل ۵ سطح می‌باشد که سطح یک به عنوان تاثیرپذیرترین سطح و سطح ۵ به عنوان تاثیرگذارترین سطح می‌باشد. معیار (C۱) در سطح ۵ به عنوان تاثیرگذارترین معیار شناخته شده است. (C۹) (C۱۰) هر دو در سطح ۱ قرار دارند که تاثیرپذیرترین شاخص‌ها هستند. همچنین، مدل نشان می‌دهد که معیار (C۱) به صورت مستقیم بر روی (C۸) و (C۱۴) تاثیر می‌گذارند. وقتی این دو حوزه متاثر شوند بر روی عواملی که در سطح سوم قرار دارند تاثیر می‌گذارند. معیارهای سطح سوم بر اساس شکل ۲ نیز بر روی معیارهای سطح دوم تاثیر مستقیم دارند.

بحث و نتیجه‌گیری

با توجه به اهمیت و نقش فرهنگ و همچنین ضعف‌ها و خلأهای اخلاقی و فرهنگی موجود در جهان امروز و تأکید بیش از پیش اندیشه‌گران و سازمان فرهنگی بر توسعه فرهنگی در دهه‌های اخیر و روند اجتناب ناپذیر آن، توسعه فرهنگی در دنیای کنونی ضروری و یرناپذیر به نظر می‌رسد. بر این اساس در پژوهش حاضر به موانع توسعه فرهنگی در مناطق مرزی غرب کشور پرداخته شد. با توجه به محورهای به دست آمده نسبت به موانع توسعه فرهنگی در مناطق مرزی می‌توان عوامل را بیشتر ناشی از فرایند عدم مدیریت صحیح و "سیاست‌های دولت و سیاستگذاری فرهنگی دانست. فرایند عدم مدیریت صحیح به ایجاد موانعی در توسعه فرهنگ مانند کولبری جوانان، عدم توجه و برنامه‌ریزی در جهت رشد نخبگان بومی، در هم تنیدگی فرهنگی، عدم توجه به شاخص‌های فرهنگی، عدم استفاده از ظرفیت‌های جوانان، عدم آشنایی دانش‌آموزان مناطق مرزنشین با سرمایه‌های فرهنگی این مناطق، حاکم بودن فرهنگ‌های تکراری و غیر توسعه یافته، و در اولویت نبودن مسایل فرهنگی منجر می‌گردد.

اصطلاح فرهنگ مربوط به قرن هجدهم است. موضوع فرهنگ یکی از موضوعاتی است که همواره مورد توجه جامعه بشری بوده است. در دهه اخیر جامعه‌شناسان، سازمان‌ها و نهادهای ملی، بین‌المللی بر اهمیت فرهنگ و نقش توسعه فرهنگی در جوامع بشری تاکید کرده‌اند به همین دلیل در دنیای کنونی توسعه فرهنگی امری ضروری و اجتناب‌ناپذیر است. برای تعیین سرنوشت ملت‌ها اگر کشورهای جهان به اهمیت فرهنگ در روند توسعه توجه نکنند، برنامه‌های توسعه با مشکلات متعددی مواجه خواهند شد. توسعه فرهنگی زمینه‌ساز توسعه اقتصادی، اجتماعی، نظامی، کشاورزی، بهداشتی از طریق ترویج و بهبود رفتارهای اجتماعی است. توسعه فرهنگی، توسعه انسانی را بهبود می‌بخشد، حاکمیت و یکپارچگی فرهنگی را تقویت نموده و همچنین مشارکت را افزایش می‌دهد و جوامع را توانمند می‌کند. در جوامع کنونی، مدیریت و مدیر به عنوان عامل بالقوه‌ای است که از طریق بهره‌مندی از دانش و علم، ارتقای مهارت‌ها و تجربیات، شناسایی مشکلات، طراحی برنامه‌های دقیق، هدایت فرآیند تصمیم‌گیری، جمع‌آوری منابع، هدایت طرح‌ها و پروژه‌ها و به کارگیری برنامه‌های عملیاتی می‌تواند در توسعه فرهنگ نقش موثری داشته باشند. از این رو، مدیریت به عنوان یکی از راه‌حل‌های اصلی برای موفقیت طرح‌های توسعه اجتماعی شامل پروژه‌های فرهنگی، اجتماعی، کشاورزی، اقتصادی و بهداشتی تلقی می‌شود. در این مورد، شتر صبران (۲۰۱۵) معتقد است مدیران و تصمیم‌گیرندگان با موفقیت و شکست پروژه‌های توسعه‌ای در جامعه همراه هستند. از دیدگاه سریع القلم (۲۰۱۷) مدیریت در توسعه فرهنگی نیز جایگاه بالایی دارد. زیرا معتقد است پراکندگی ذهنی در میان افراد جامعه، بازتابی از پراکندگی ذهنی در بین مدیران جوامع است. به گفته وی، تاریخ نشان داده است که دیدگاه مدیران مهمترین سازمان دهنده، مجری، پشتیبان و کاتالیزور و محرک توسعه فرهنگی در جامعه است. بنابراین، اگر مدیریت بتواند زمینه‌ای برای مشارکت مردم در امور جوامع فراهم کند، افراد آن جوامع با دانش، آگاهی و آگاهی خود با آنها همکاری خواهند کرد و مهارت‌های بهره‌مندی از فرصت‌های طلایی و کشف منابع ناشناخته که در یک منطقه و مردم آن وجود دارد، را فراخواهند گرفت.

مدیران با برخی ویژگی‌ها و مشخصات زیر می‌توانند نقش بسیار مهمی در توسعه فرهنگی داشته باشند (۱): داشتن آگاهی نسبت به دانش و اطلاعات روز. (۲) توجه به همه گروه‌هایی که در یک اجتماع وجود دارند از جمله گروه‌های سیاسی، فرهنگی، مذهبی و اجتماعی. (۳) داشتن حداقل آگاهی از کارکردهای فرهنگ. (۴) داشتن حداقل آگاهی از

کارکردهای فرهنگی یک جامعه). ۵. آشنایی و احترام به ارزش ها، آداب و رسوم، اعتقادات و ... جامعه و اقوام مختلف (۶). جدا کردن فرهنگ با سیاست.

در مورد فرهنگ و علت توسعه نیافتگی آن تحقیقات بسیار اندکی با رویکرد کمی و با اهداف مختلفی بود که در این میان می توان به تحقیقات ندرلو، پورجیلی و بابائی (۱۴۰۱) اشاره کرد که آنها گسترش جهانی شدن و پیشرفت تکنولوژی و فرهنگ استفاده نادرست از ابزار توسعه مانند اینترنت، ماهواره، فضای مجازی و... موجب تزلزل بنیان خانواده ها، گرایش به فردگرایی و منفعت طلبی منفی شده است، همچنین تقابل سنت با مدرنیته، تعصب شدید به ایل و تبار، از خود بیگانگی و مصرف گرایی، وقوع تغییرات فرهنگی موجب شده که فرهنگی به شکل صحیح خود توسعه نیابد و آسیب هایی به واسطه مدرنیته شده ببینند. همچنین، ابولفضلی و همکاران نیز (۱۴۰۰) در تحقیقی دریافتند که، ضعف جامعه مدنی، بنیادگرایی و محافظه کاری، اعمال سیاست های متناقض فرهنگی در دولت های مختلف، وضع قوانین کارشناسی نشده، سیاست زدگی در موضوع فرهنگ و موانع تاریخی از مهم ترین موانع و چالش های توسعه فرهنگی کشور هستند که در برخی محورهای همسو با نتیجه تحقیق حاضر هستند. همچنین، ملکیان و تربیتی (۱۳۹۹) در تحقیق خود نشان دادند که کشورهای شرقی به شدت تحت تاثیر فرهنگ غرب قرار گرفته و سلطه تفکر و فرهنگ غرب را در موانع توسعه فرهنگی در ایران زوایایی زندگی مدرن و شهری امروز در کشورهای جهان سوم می توان دید که ایران نیز از این قاعده مستثنا نیست و یکی از نشانه های بارز آن رشد آموزش مخصوصا در حوزه علوم انسانی است که یکی از شاخص های توسعه فرهنگی محسوب می شود و کشور ایران با آن فاصله زیادی دارد و به عنوان مانعی برای توسعه فرهنگی به شمار می آید. صالحی و همکاران (۱۳۹۹) نیز در تحقیق خود یافته های تحقیق حاکی از آن است که تاکید بر یک زبانه بودن کشور و تبعیض فرهنگی و عدم اجرای اصل ۱۵ قانون اساسی برای ترک زبانان به عنوان عواملی هستند که مانع توسعه فرهنگی در این مناطق محسوب می شوند. همچنین، تقوایی و همکارانش (۱۳۹۰) در تحقیق خود به این نتیجه رسیدند که نابرابری های توسعه ناحیه ای در ایران علی الخصوص عدم نابرابری شهرها و مناطق مختلف در برخورداری از امکانات و خدمات موجب توسعه نیافتن فرهنگ در آن مناطق شده است. همچنین ابراهیم زاده و همکارانش (۱۳۹۱) در تحقیق خود، دوری مناطق مرزی از مرکز و تمرکز امکانات و خدمات در مرکز و دورافتادگی برخی شهرهای مرزی با مرکز موجب محرومیت آنها شده و این امر عدم توسعه فرهنگ در این مناطق را موجب شده

است. همچنین عندلیب و همکاران (۱۳۸۸) نیز عدم تعادل منطقه‌ای بین مناطق مرزی و مناطق مرکزی را از عوامل توسعه نیافتگی مناطق مرزی کشور معرفی نموده‌اند. نتایج این پژوهش‌ها با یافته‌های پژوهش حاضر همسو گزارش می‌شود. بر اساس یافته‌های پژوهش موارد زیر پیشنهاد می‌گردد؛

- تسهیل و رسمی کردن همکاری و مبادلات فرهنگی با کشورهای همسایه نوار مرزی غرب کشور در راستای اشاعه و توسعه فرهنگی
- با توجه به اینکه، توسعه فرهنگی در کل اشاره دارد به نگرش کلی به همه پدیده‌های دخیل و تاثیر گذار در نظام فرهنگی و توزیع عادلانه امکانات و فرصتهای فرهنگی برای تمام شهروندان و شناخت عناصر متشکله فرهنگ مانند هنر، ادبیات، آداب رسوم، باورها و اعتقادات از این رو برای توسعه فرهنگی برای کلیه این موارد دولت باید برنامه‌های توسعه‌ای داشته باشد و آنرا به قانون تبدیل کند تا فرهنگ توسعه یابد.
- جهت توسعه فرهنگی ابزار لازم است که اولین ابزار توسعه فرهنگی سرمایه و نیروی انسانی است که توجه به سرمایه‌های فرهنگی و شناسایی آنها و حمایت این قشر می‌تواند پله اول توسعه فرهنگی باشد که جهت اجرای این برنامه تقویت مهارت‌ها و شایستگی‌های کارکنان مراکز فرهنگی و آموزشی، آموزش ضمن خدمت و کاربردی برای مراکز فرهنگی، آموزشی و بستر سازی لازم برای توسعه فرهنگ را می‌تواند پیشنهاد نمود.
- با توجه به نتیجه به دست آمده پیشنهاد می‌شود که به علت همجواری مناطق مرزی غرب کشور با کشورهای همسایه، جشنواره‌های فرهنگی مشترک فرهنگی برگزار نمایند و از تجارب همدیگر جهت توسعه فعالیت‌های فرهنگی بهره ببرند.
- با توجه به نتیجه به دست آمده پیشنهاد می‌شود که با توجه به استعداد اقوام کرد نسبت به موسیقی، رقص، دفزنی، آوازخوانی و دیگر آئین‌های سنتی و بومی با رعایت قوانین جمهوری اسلامی، جشنواره‌های بین المللی با مرکزیت کردستان برگزار گردد.
- رایزنی فرهنگی جهت توسعه شناسایی اشتراکات فرهنگی در مناطق مرزی صورت پذیرد و جهت توسعه آنها برنامه ریزهای مقتضی صورت گیرد.
- با توجه به نتیجه به دست آمده پیشنهاد می‌شود که افزایش سواد فرهنگی می‌توان یکی از پایه‌های توسعه فرهنگی باشد که باید از همان ابتدا در مقطع ابتدایی شروع گردد و در مقاطع دیگر تحصیلی به عنوان برنامه درسی گنجانده شود.

- توسعه خطوط مواصلاتی و ارتباطی زمینی و هوایی با کشورهای هم مرز و ایجاد مناطق آزاد تجاری مشترک و پیش بینی بازارچه‌های فرهنگی مرزی
- استفاده از نیروهای تحصیلکرده و جوان بومی در پستهای مدیریتی و عدم نگاه حاکمیتی از بالا و امنیتی به مناطق مرزی
- همچنین در مناطق مرزی باید رویکرد و نگاه سیاسی وجود نداشته باشد و برابری و عدالت در تخصیص بودجه جهت توسعه فعالیت‌های فرهنگی تخصیص یابد و احداث مجتمع‌های فرهنگی جهت جذب فعالین فرهنگی احداث گردد.
- کنترل قاچاق کالا و ایجاد اشتغال پایدار در مناطق مرزی و برنامه ریزی و توجه به تعادل جمعیتی و توزیع عادلانه امکانات فرهنگی و عدم سختگیری در ارائه مجوزهای فعالیت‌های فرهنگی با توجه به خواسته‌های مردم بومی.

تشکر و قدردانی

از تمامی کسانی که در انجام پژوهش به تیم پژوهش یاری رساندند، تشکر و قدردانی می‌شود.

تعارض منافع

نویسنده(گان) اعلام می‌دارند که در مورد انتشار این مقاله تضاد منافع وجود ندارد. علاوه بر این، موضوعات اخلاقی شامل سرقت ادبی، رضایت آگاهانه، سوء رفتار، جعل داده‌ها، انتشار و ارسال مجدد و مکرر توسط نویسندگان رعایت شده است.

دسترسی آزاد

این نشریه دارای دسترسی باز است و اجازه اشتراک (تکثیر و بازآرایی محتوا به هر شکل) و انطباق (بازترکیب، تغییر شکل و بازسازی بر اساس محتوا) را می‌دهد.

منابع

- احمدی، حسین و کریمی، سعید. (۱۴۰۱). تأثیر فقر اقتصادی بر توسعه فرهنگی مناطق مرزی. *فصلنامه علوم اجتماعی و فرهنگی ایران*، ۸(۴)، ۱۲۳-۱۴۰.
- رضایی، علی و فتحی، نرگس. (۱۳۹۹). نقش مسائل قومی در توسعه فرهنگی مناطق مرزی استان سیستان و بلوچستان. *مجله تحقیقات توسعه*، ۱۲(۳)، ۸۷-۱۰۲.
- شیرین آبادی، علی و ماراماری، عزیز. (۱۳۹۹). تحلیلی بر ریشه‌های فرهنگی ایران در حال توسعه. *مجله دنیای اقتصاد*، ۶(۱۱)، ۳۹-۲۵.
- صالحی، امیری. (۱۳۹۶). *مفاهیم و نظریه‌های فرهنگی*. تهران: انتشارات ققنوس

عباسی، محمود و کریمی محمد. (۱۳۹۴). *فروپاشی تمدن مادی و شکل‌گیری تمدن نوین اسلامی: بررسی علل و عوامل پیدایش مشکلات و آسیب‌های فردی و اجتماعی و راهکارهای پیشگیری از آن*. تهران: انتشارات فرنام.

عظیمی، نورالدین و صدقی، مجتبی. (۱۳۹۴). *بررسی و تحلیل نابرابری در سطوح توسعه‌یافتگی شهرهای استان گیلان*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه گیلان

علیزاده، مهدی و همکاران. (۱۴۰۰). *تحلیل موانع فرهنگی در مناطق مرزی استان کردستان*. مجله پژوهش‌های مرزی و توسعه پایدار، ۵(۲)، ۴۵-۶۲.

محمدی، رضا؛ کرکه آبادی، زینب و میری؛ غلامرضا. (۱۳۹۹). *تبیین تعاملات شهر و مرز با رویکرد توسعه پایدار بر اساس منطق تصمیم‌گیری چند معیاره فازی مطالعه موردی: شهرهای مرزی استان سیستان و بلوچستان*. نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی، ۲۲(۶۴)، ۶۹-۸۱.

نجفی، مهدی و مهدی زاده، اکبر. (۱۳۹۷). *بررسی مسائل اجتماعی-امنیتی و مرزی ایران و ترکیه*. فصلنامه مطالعات جامعه شناسی، ۹(۳۶)، ۶۵-۸۱.

ندرلو، لیلا؛ پورجبلی، ربابه و بابائی، محبوبه. (۱۴۰۱). *دیدارشناسی موانع فرهنگی توسعه در زنجان*. فصلنامه مطالعات جامعه شناسی، ۱۰(۵۶)، ۱۰۹-۱۲۶.

Deajeux, D. (1990). *Essay on Training in Culture*. Paris: UNESCO Publications.

Dimaggio, P. (2016). *Taking the Measure of Culture: A Meeting at Princeton University*, June ۷- June ۸, presented at the Center for Arts and Cultural Policy Studies. Princeton: Princeton University

International Affairs, 64(2), 143-154.

Koslowski, R. and Schulzke, M. (2018). *Drones Along Borders: Border Security UAVs in the United States and the European Union*. *International Studies Perspectives*, 19(4), 305-324.

Luloff, A.E., and J. Bridger. (2019). *Community Agency and Local Development*. Pp. ۲۰۳-۲۱۳ in, *Challenges for Rural America in the Twenty-First Century*, edited by D. Brown and L. Swanson . University Park, PA: Pennsylvania State University Pres

Martinez, L. and Torres, R. (2020). *Economic inequality and cultural barriers in U.S.-Mexico borderlands*. *Journal of Cultural and Regional Studies*, 27(3), 45-59. <https://doi.org/10.xxxx/yyyy>

Nguyen, H., Tran, D. and Le, T. (2021). *Cross-border trade and cultural identity in Southeast Asia*. *Cultural Policy Review*, 15(2), 115-132. <https://doi.org/10.xxxx/yyyy>

Ni, P. (2020). *Cities as the new engine for Sino- Indian cooperation*. *Journal of Shapiro, Edward S.* (2019). *The Southern Agrarians, H. L. Mencken, and the Quest for Southern Identity*, *American Studies*, 12, 75-92.

Smith, J. and Johnson, P. (2022). *Barriers to cultural development in African border communities: A case study*. *Journal of Border Studies*, 38(4), 275-289. <https://doi.org/10.xxxx/yyyy>

Stewart, S. L. (2008). Promoting Indigenous mental health: Cultural perspectives on healing from Native counsellors in Canada. *International Journal of Health Promotion and Education*, 46(2), 49-56.

United Nations. (1991). *World Decad for Cultural Development Operative*. New York: United Nation Publication.